

گولِ سوو

نگاهی به شعر گُردی سرایان متقدم و معاصر استان ایلام
از قرن ۱۲ تا ۱۴ (دوره افشاریه تا کنون)

www.ketab.ir

گردآوری، شرح و توضیح:

محمد جلیل بهادری

جلد یکم

سرشناسه: بهادری، محمدجلیل، ۱۳۴۲-
 عنوان و نام پدیدآور: گول سوو: نگاهی به شعر کردی سرایان متقدم و معاصر استان ایلام از قرن ۱۲ تا ۱۴ (دوره افشاریه تا کتون)
 مشخصات نشر: ایلام: باشور، ۱۴۰۰.
 شابک: ۹۶۴-۷۱۴۳-۶۲۲-۱۰۹۷۸-۰-۱
 وضعیت فهرست نویسی: فیا
 یادداشت: کتابخانه
 عنوان دیگر: نگاهی به شعر کردی سرایان متقدم و معاصر استان ایلام از قرن ۱۲ تا ۱۴ (دوره افشاریه تا کتون).
 موضوع: شعر فیلی - قرن ۱۲ ق. - ۱۴
 موضوع: شعر فیلی - ۱۸-۲۰th century - Feyli poetry
 موضوع: شعر فیلی - قرن ۱۲ ق. - ۱۴ - تاریخ و نقد
 موضوع: شاعران کرد - ایران - ۱۸-۲۰th century - History and criticism - Feyli poetry
 رده بندی کنگره: PIR۳۲۵۶
 رده بندی دیویی: ۸۹۸/۲۱
 شماره کتابشناسی ملی: ۷۶۱۲۸۴

www.ketab.ir
 گول سوو
 موحه ممه دجه لیل به هادوری
 فهرهاد شاهمورادیان
 شیلان هوشیاری
 نه مین نه حمه دبه یگی
 باشور
 به کم - ۱۴۰۰
 ۱۰۰ هزار تهن
 ۹۷۸-۶۲۲-۷۱۴۳-۵۳-۹

ناو کتاب
 نویسنده
 ویراستار
 دبیران رقبه رگی
 دبیران لایه رگی
 ناشر
 نهویت و سال چاپ
 نرخ
 شلیک

ایلام: خیابان خرمشهر - روبروی مرکز بهداشت شهرستان. شماره تماس: ۰۹۱۷۴۴۲-۰۷۱
 TELEGRAM: @BASHURPUB - INSTAGRAM: BASHURPUB
 این کتاب با حمایت حوزه هنری استان ایلام منتشر شده است

ساز

پیش‌گفتار	۹
گفتاری درباره‌ی کتاب گول سوو	۱۳
شارح شور	۱۷
مقدمه	۲۳
مختصری در مورد گردی‌نگاشت جنوبی	۲۹
فصل اول: ساحت‌های زبانی و ادبی	۳۱
ویژگی‌های زبانی	۳۲
ویژگی‌های ادبی	۳۵
(۱) موسیقی کناری	۳۵
(۲) موسیقی بیرونی	۳۷
(۳) موسیقی درونی	۴۰
(۴) موسیقی معنوی	۴۳
(۵) بیان (صور خیال)	۴۹
فصل دوم: ساحت‌های فکری و درون‌مایه‌های شعر گردی	۵۷
ویژگی‌های فکری و درون‌مایه‌های شعر گردی	۵۸
(۱) آیات و احادیث	۵۸
(۲) تحمیدیه و منقبت	۶۰
(۳) توصیف	۷۱
(۱-۳) وصف طبیعت	۷۲
(۱-۱-۳) وصف کوه‌ها	۷۶
(۲-۱-۳) وصف فصل‌ها	۸۱

۲-۳ توصیفات عاشقانه	۸۷
۱-۲-۳ وصف عشق	۸۷
۲-۲-۳ وصف عشق مجازی	۸۹
۳-۲-۳ وصف عشق معنوی	۱۱۱
۳-۳ وصف زادگاه	۱۱۴
۴-۳ وصف حسب حال و بیان نفسانیات	۱۱۹
۴ مضامین اجتماعی	۱۳۸
۵ مرثیه	۱۵۵
۱-۵ اشعار عاشورایی	۱۵۵
۲-۵ مرثیه های شخصی	۱۷۱
۶ شعر کودک	۱۸۰
۷ طنز	۱۹۲
۸ نوسروده ها	۲۰۴
فصل سوم: نگاهی به زندگی و شعر گردی سرایان ایلامی	۲۳۹
شاکه و خال منصور	۲۴۰
غلام علی باوانه	۲۴۴
غلام رضا خان ارکوازی	۲۴۸
ولی محمد امیدی	۲۵۰
علی اصغر عباسی آرام	۲۵۳
محمد مامی زاده	۲۵۵
حشمت منصوری جمشیدی	۲۵۷
علی شاه حیدری زادی	۲۶۱
خسرو خسروی پور	۲۶۳
صادق سلیمان نژاد	۲۶۵
حیدر علی شفیعی	۲۶۷
سلیمان عباسی	۲۶۹
عبدالجبار کاکایی	۲۷۱
نعمت الله داودیان	۲۷۲
نورالدین رحیمی	۲۷۶

پیش‌گفتار

پنج‌سال از چاپ دوم کتاب لیسک زهرین^۱ سپری می‌شود؛ زمانی که بنا به درخواست بسیاری از علاقه‌مندان به شعر و ادبیات کردی برای تجدید چاپ آن همت گماشتم، استاد بزرگوارم، دکتر محمدرضا سنگری و عده‌ای از دانشورانی که برای رشد و تعالی زبان کردی همواره در تلاش و تکاپویند، پیشنهاد دادند که کتابی جامع‌تر از لیسک زهرین، تحت عنوان نگاهی به شعر کردی سرایان متقدم و معاصر استان ایلام از قرن ۱۳ تا ۱۴ (دوه افشاریه تا کنون) تهیه و تدوین گردد. با وجود این که از سختی کار آگاهی داشتم، پذیرفتم برای نخستین بار، اثری بیافرینم که بیش از کتاب لیسک زهرین بتواند شاعران کردی سرای ایلامی و سروده‌هایشان را به دوستداران ادب کردی در مناطق کردنشین و علاقه‌مندان به این زبان در سایر مناطق بشناساند؛ هر چند که برخی از شاعران هنوز شناسایی نشده و یا این که خود سرایندگان از همکاری با اینجانب دریغ ورزیدند.

با توجه به این که به جز کتاب لیسک زهرین، هنوز کتاب مبسوط دیگری در راستای معرفی شاعران کردی سرای استان ایلام و تحلیل و تبیین شعر آنان تدوین نشده است، نام کتاب را «گوئل سوو^۲» - به معنای «سپیده‌دم» گذاردم، به این امید که این طلوع فرخنده، مقدمه‌ی پویه‌ها و تکاپوهای دیگری در زمینه‌ی شعر و ادب کردی ایلامی باشد.

روش کار این گونه بود که با همکاری حوزه هنری، کردی‌سرایان را شناسایی

۱. نام یکی از کتاب‌های مؤلف که در آن به بررسی محتوایی و ساختاری شعر کردی ایلام پرداخته است.

۲. برخی از شاعران، این ترکیب را در ایلاتی به کار گرفته‌اند ولی در بیت زیر که سروده‌ی فرهاد شاهم‌آبادیان است، زیباتر ایشای معنی می‌کند:

دهئ شه‌وه جوور شه‌وچراخ سهر وه ملم چه‌مانگه   یان گوئل سوو ده تاسمان کیس خوره نارشانگه

کردم و در طی تماس‌های متعدد از آنان خواستم که به صورت اختصار زندگی‌نامه، نقد و دیدگاهشان در مورد شعر و ادبیات کردی و آثار چاپ شده و سروده‌هایی را که هنوز به صورت کتاب انتشار نیافته‌اند، در اختیارم بگذارند.

پس از جمع‌آوری سروده‌ها مدت‌ها به بررسی و مطالعه‌ی آن‌ها پرداختم و اگر چه گزینش دقیق و درست آثار شعری از لحاظ درون‌مایه و زیبایی‌شناسی همیشه کار دشواری بوده، به فراخور بضاعت‌م گزیده‌ای از سروده‌هایی که از نظر موسیقایی و محتوا و مضمون غنی‌تر و به روزتر بوده، برگزیدم.

این کتاب در سه فصل: ساحت‌های زبانی و ادبی، ساحت فکری و درون‌مایه‌ها و زندگی و شعر شاعران تدوین شده و چینش شاعران در فصل سوم بر اساس سال تولدشان بوده است. هم‌چنین قبل از ورود به فصل‌های کتاب، برای خوانندگان آنی که با رسم‌الخط کردی آشنایی ندارند، شیوه‌ی نگارش و چگونگی خوانش زبان کردی را، ساده و مختصر توضیح داده‌ام. در پایان کتاب هم به منظور دسترسی آسان خوانندگان به اسامی دلخواه، فهرست نام‌ها و مکان‌ها به ترتیب الفبا ذکر شده است.

در پیمودن این راه دشوار صاحبدلانی با طیب خاطر به یاری‌ام شتافتند که بر خود لازم می‌دانم از همراهی و همکاری این فرهیختگان جان آگاه سپاس‌گزاری نمایم و برای این گرامیان در راه اعتلای فرهنگ و ادب کردی آرزوی توفیق و کامیابی دارم.

۱- دکتر محمدرضا سنگری که همواره از خرمین معرفتش خوشه‌چینی می‌کنم و از سر دغدغه‌ای که نسبت به زبان کردی و لطفی که به این بنده دارند بر این اثر تقریظاتی افزوده‌اند.
۲- شاعر و نویسنده‌ی اندیشمند، محمدعلی قاسمی، رئیس حوزه هنری استان ایلام که همواره در نشر و گسترش زبان و ادبیات کردی با اهالی هنر، همکاری و مساعدت تام و تمام دارند؛ علاوه بر یادداشت عالمانه و پیشنهادهای مفیدشان در جهت ارتقای محتوای کتاب، هزینه‌ی چاپ را نیز متقبل شدند.

۳- شاعر توانا و همکار دیرینه‌ام نعمت‌الله داودیان که فروتنانه هم‌رنج حروف‌چینی کتاب را متحمل شدند و هم با دقت و حوصله، سروده‌های شاعران را بازبینی و بررسی نمودند و بی‌مقد او معلوم نبود که سرنوشت این تألیف به کجا می‌انجامید.

۴- شاعر نام‌آشنا، فرهاد شاه‌میرادیان که بانگه‌یابی‌های فاضلانه کتاب را ویراستاری نمودند.

۵- شاعر فرزانه و دوست ارجمندم ظاهر سارایی که با اظهار نظرهای سازنده یاری‌گرم بوده‌اند.

۶- شاعر شیرین‌گفتار حوزه جنوبی استان ایلام کیومرث مرادی که در شناسایی و معرفی کردی‌سرایان شهرستان‌های ده‌لران و آبدانان همکاری نمودند و با نظرات اصلاحی خود، در مورد شاعران شهرستان‌های مذکور و شعر کردی پهلای به کیفیت و غنای مطالب کتاب

افزودند. همچنین از نظرات دیگر شاعر بزرگ حوزه جنوبی نور محمد ناصری بهره بردم.
۷- شاعر نامور، حسین شکریگی که در بررسی شعرهای سپید، نهایت مساعدت را مبذول داشتند

۸- شاعر نوپرداز، محمد مرادی نصاری که علاوه بر معرفی سرایان شهرستان ایوان و نشر این اثر، از نظرات استحضانی ایشان در مورد شعر سپید و پیرایش کتاب مستفید شدم.

۹- یاسر سنایی گردآورنده شعرهای ولی محمد امیدی و محمد مامی زاده که در مورد زبان و شعر شاعران مذکور، توضیحاتی ارائه نمودند.

۱۰- شاعران عزیزی که سروده‌هایشان را در اختیارم نهادند.

۱۱- همسر دانش پژوهم که همه‌ی موفقیت‌های فرهنگی و اجتماعی خود را مرهون همراهی، همدلی و شکیبایی ایشان می‌دانم.

در طی این مسیر دشوار اگر چه به وسع توان کوشیده‌ام ولی به کم‌مایگی خود معترفم و نیک می‌دانم که این پژوهش از عیب و نقص مبرانیست. از این روی چشم خواهش دوخته‌ام تا صاحبان اندیشه خطاها و کاستی‌ها را به من باز نمایند.

هم‌چنین با توجه به خواش‌ها و گویش‌های مختلف در مناطق استان ایلام، اشکال تاپی در برخی از واژه‌ها اجتناب‌ناپذیر بوده که پیشاپیش از شاعران گرامی به جهت این قصور سهوی پوزش می‌طلبم.

گر از حق نه توفیق خیری رسد

کی از بنده خیری به خیری رسد

سعادی

محمد جلیل بهادری

اسفندماه ۱۳۹۹